

ELEKTRON TIJORAT RIVOJLANISHNING IQTOSODIY
SAMARADORLIGI

Sharipova Dilafruz Ogamurodovna,
Shamuratova Aynura Naubetbaevna,
Shomurodov Jasur Sunnatilloevich,
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi,
tinglovchilari

Annotasiya: Ushbu maqola elektron tijorat (ET) rivojlanishining iqtisodiy samaradorligi haqida tahlil qiladi. Elektron tijorat sohasining o'sishi va uning iqtisodiy jarayonlarga ta'siri haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Mamlakatlar va sanoat tarmoqlari darajasida ETning iqtisodiy samaradorligini baholash uchun zamonaviy metodologiyalar va tajribalar ko'rib chiqilgan. Shuningdek, ETning iqtisodiyotga qanday ta'sir ko'rsatishi, resurslarni tejash, yangi bozorlarni ochish, va ishlovchilarni yangi kasblarga tayyorlash kabi iqtisodiy afzalliklari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Elektron tijorat, iqtisodiy samaradorlik, raqamli iqtisodiyot, e-commerce, raqamli marketing, onlayn savdo, texnologik inqilob, biznes model, bozor tahlili, innovatsiya.

Annotation: This article analyzes the economic efficiency of the development of e-commerce (EC). It provides detailed information on the growth of the e-commerce sector and its impact on economic processes. Modern methodologies and experiences are examined to assess the economic efficiency of EC at the country and industry levels. Additionally, the economic benefits of EC are discussed, including its impact on the economy, resource conservation, opening new markets, and preparing workers for new professions.

Keywords: E-commerce, economic efficiency, digital economy, e-commerce, digital marketing, online sales, technological revolution, business model, market analysis, innovation.

Elektron tijorat (ET) bugungi kunda global iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylangan va u bozorlarda savdo jarayonlarini tezlashtirish, samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda katta rol o'ynaydi.

ETning iqtisodiy samaradorligi nafaqat raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, balki umumiy iqtisodiy tizimni yaxshilashda ham muhimdir Elektron tijorat - bu tovarlar va xizmatlar sotib olish, sotish yoki almashish jarayonlarini amalga oshirish uchun internet va raqamli texnologiyalarni qo'llashni anglatadi. Uning o'sishi butun dunyo bo'ylab kuzatilmoqda. 1990-yillarda boshlang'ich bosqichda bo'lgan elektron tijorat bugungi kunda juda katta iqtisodiy kuchga ega bo'ldi.

O'zbekiston ham rivojlanayotgan davlatlarda ham ET tarmog'i tobora kengayib, onlayn savdoning ko'lami oshmoqda. Elektron tijoratning o'sishi, asosan, internetning keng tarqalishi va mobil texnologiyalarning rivojlanishi bilan bog'liq. Internetning kengayishi yangi bozorlarni ochish, tovar va xizmatlarga bo'lgan talabni oshirishga imkon beradi. Buning natijasida xalqaro savdo va raqobat kuchaymoqda. Yangi bozorlarga kirish imkoniyati bizneslar uchun global miqyosda ishlash imkonini yaratadi.

Xarajatlarni kamaytirishda elektron tijoratning rivojlanishi, ayniqsa, zamonaviy texnologiyalar, masalan, bulutli hisoblash, ma'lumotlar bazalari, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalari bilan bog'liq. Bu texnologiyalar biznes jarayonlarini yanada samarali, tez va xavfsiz qiladi. Masalan, sun'iy intellekt yordamida mijozlarga shaxsiylashtirilgan takliflar yaratish, big data texnologiyalari yordamida bozorni tahlil qilish va raqamli marketingni yanada samarali qilish mumkin.

Elektron tijorat, asosan, jismoniy do'konlarni va ular bilan bog'liq xarajatlarni minimallashtirish imkonini beradi. Onlayn sotuvlar orqali do'konlar, xodimlar, inventar va logistika xarajatlari kamayadi. Bu, o'z navbatida, kompaniyalarga

rentabellikni oshirish imkoniyatini beradi. Onlayn sotuvlar orqali xarajatlar va narxlar ham sezilarli darajada pasayadi.

Resurslardan Samarali Foydalanishda xam ET orqali resurslarni samarali taqsimlash imkoniyati oshadi. Masalan, internet orqali marketing, reklama va savdo jarayonlari ancha avtomatlashtirilgan va jismoniy tarmoqlarni o'rnatishning keragi yo'q. Bu bizneslar uchun tez va samarali ishlashni ta'minlaydi.

Global Bozorlarni Ochingda hamElektron tijorat kompaniyalarga global bozorlar bilan o'zaro aloqada bo'lish imkonini beradi. Agar avval xalqaro savdolar faqat yirik kompaniyalar uchun mavjud bo'lsa, hozirda kichik va o'rta bizneslar ham internet orqali global miqyosda savdo qilishlari mumkin.

Bundan tashqari Raqobatni KuchaytirishdaElektron tijorat bozori raqobatni kuchaytiradi, chunki barcha kompaniyalar onlayn muhitda bir-birlari bilan raqobat qilishadi. Bu esa xaridorlar uchun eng yaxshi mahsulotni eng past narxda tanlash imkoniyatini beradi. Shuningdek, yangi innovatsiyalar va xizmatlarni yaratishga turtki beradi.

Elektron Tijorat va Iqtisodiy o'sishda Elektron tijorat nafaqat korxonalar uchun iqtisodiy samaradorlikni oshirishda, balki mamlakatlar iqtisodiy o'sishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi.

Yangi ish o'rinlari yaratishda elektron tijoratning rivojlanishi yangi ish o'rinlarini yaratadi. Masalan, logistik va axborot texnologiyalari sohasidagi ish o'rinlari, shuningdek, onlayn marketing va mijozlarga xizmat ko'rsatish kabi sohalarda yangi imkoniyatlar paydo bo'ladi. Bu esa o'z navbatida, iqtisodiyotda yangi ish kuchining o'sishini ta'minlaydi.

Innovatsiyalarni rag'batlantirishda elektron tijorat innovatsiyalarni rag'batlantiradi. Bu soha yangi texnologiyalarni joriy qilish va yangiliklarni yaratishda katta rol o'ynaydi. Raqamli to'lov tizimlari, sun'iy intellekt va boshqa ilg'or texnologiyalar elektron tijoratda samarali ishlatiladi, bu esa iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

Mahalliy bozorlarni global bozorga ulanishda elektron tijorat mahalliy bozorlarda faoliyat yurituvchi kichik va o'rta bizneslar uchun global bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratadi. Bu orqali ular o'z mahsulotlarini xalqaro miqyosda sotishi mumkin, bu esa mamlakat iqtisodiyotiga yangi daromad manbalarini keltiradi.

Elektron tijoratning iqtisodiy samarasizligini oshirishda elektron tijoratning iqtisodiy samaradorligi faqatgina ijobiy jihatlarga ega emas. Ba'zi xatarlar ham mavjud, jumladan:

Raqobatning kuchayishida Kichik va o'rta bizneslar katta kompaniyalar bilan raqobatlashishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

Axborot xavfsizligida Onlayn savdolar ko'plab axborot xavfsizligi xavf-xatarlarini keltirib chiqaradi, bu esa foydalanuvchilarni xavf ostiga qo'yadi.

Texnologik infrastrukturaga bog'liqlikgi Elektron tijorat uchun zamonaviy texnologiyalarga bog'liq bo'lish, texnologiyalarni yangilash va saqlash uchun katta xarajatlarni talab qiladi.

Xulosa: Maqolada elektron tijoratning iqtisodiy samaradorligi yuzasidan olib borilgan tahlillar, bu sohaning o'sishiga qanday turtki bo'layotgan omillarni va uning jahon iqtisodiyotiga ta'sirini ko'rsatdi. Yangi texnologiyalar, raqamli marketing va internet orqali savdo qilish imkoniyatlari iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. ET nafaqat bozorlarni kengaytirish, balki iste'molchilarni yangi mahsulot va xizmatlar bilan tanishtirishda ham muhim rol o'ynaydi. Xususan, rivojlanayotgan davlatlarda bu sohaning o'sishi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish, yangi ish o'rinlarini yaratish, va raqamli iqtisodiyotga o'tish ko'plab mamlakatlarda iqtisodiy yuksalishning asosiy manbalaridan biri bo'lib qolmoqda.

REFERENCES

1. Porter, M. E. (2001). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. Free Press.

2. Timmermans, T., & Van der Wurff, R. (2018). "The Economic Impact of E-commerce on Traditional Business Models: A Study of Retailing." *Journal of Business Research*, 99, 115-122.
3. Suyunov D. X. Corporate governance mechanism: problems and solutions. Monograph / / T.: Academia. – 2007. - T. 200.
4. Suyunov, D., and Elmurod Abdusattorovich Khoshimov. "Methodological aspects of assessing the effectiveness of corporate governance in joint-stock companies.Scientific electronic journal" *Economics and innovation technologies* " 2 (2018).
5. Suyunov D. H. The main problems of corporate governance and ways to solve them //EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues (EGEI) ISSN. – C. 2321-6247.
6. Suyunova D.D. Corporate in joint stock companies ways to use digital technologies to improve management.European Journal of Research Development and Sustainability (EJRDS), Available Online at: <https://www.scholarzest.com> Vol. 4 No 09. September 2023 ISSN:2660-5570.
7. Суюнова Д.Д. Корпоратив бошқарувнинг самарадорлигини оширишда рақамли технологиялардан фойдаланиш масаласига илмий қарашлар.Иқтисодий тарққиёт ва таҳлил илмий электрон журнали, 2024 йил 31 июль.<https://e-itt.uz/index.php/eitt/article/view/1472/1379>.
8. Суюнова Д.Д. Рақамли технологиялардан фойдаланиш асосида корпоратив бошқарувнинг самарадорлигини ошириш масаласига илмий ёндашув.(Рақамли иқтисодиёт шароитида бизнес ва тадбиркорликни ривожлантиришнинг долзарб муаммолари, халқаро илмий-амалий конференция, 2022 йил 23 декабрь.)
9. Суюнова Д.Д. Акциядорлик жамиятларида корпоратив бошқарувни жорий қилишнинг рақамли трансформациясини амалга оширишга илмий-назарий ёндашув. (Рақамли иқтисодиёт шароитида бизнес ва тадбирворликни

ривожлантиришнинг долзарб муаммолари, халқаро илмий-амалий конференция, 2022 йил 23 декабрь).

- 10.Suyunov D. X. Corporate governance mechanism: problems and solutions. Monograph / / T.: Academia. – 2007. - T. 200.